

40 שנה של הכנות למלחמה שהייתה

מאת גבי סיבוני, מאמר אורח

יום שישי, 13 בספטמבר 2013, 16:00

מטנק המרכבה עד כיפת ברזל: איך היו נראים תהליכי בניין הכוח של צה"ל אלמלא הטראומה של 73? גבי סיבוני סבור שרק כעת אנחנו מתחילים להיערך נכון לאיום האמיתי - על העורף

נדמה שרק כעת, עם גיבוש תכניות בניין הכוח החדשות של צה"ל במסגרת תכנית רב-שנתית, מתחיל תהליך תיקון עמוק במבנה ובתפיסת הפעולה של הצבא שהתגבשו לאחר מלחמת יום הכיפורים. המלחמה שחוללה זעזוע עמוק בצה"ל הניעה תהליכי בניין כוח רחבי היקף וחסרי תקדים. החרדה מגלי כוחות האויב המתמרנים והנעים לעבר מדינת ישראל הובילה הגדלה משמעותית מאוד של סדרי הכוחות המתמרנים והאוויריים, לצד פיתוח יכולות אש מדויקת מנגד - יכולת שמטרתה הייתה למנוע את חזרה על התרחישים הקשים בימים הראשונים של קרבות הבלימה בדרום ובצפון.

כמו כן, ובעקבות הצריבה התודעתית של המלחמה והשפעתה על קברניטי המדינה וצה"ל, הותנעו שני מיזמים שאפתניים: פיתוח של טנק מערכה ושל מטוס קרב; שתי מערכות אמל"ח עיקריות ביבשה ובאוויר, שתיהן כחול-לבן. לאורך שנים נמנע צה"ל ממיזמים שכאלה והתבסס על רכש מערכות עיקריות שכבר צברו נסיון במדינות אחרות. איך זה נגמר, כולנו יודעים: פרויקט הלבאי הופסק, אולם טנק המרכבה, שהינו פרויקט כבד מנשוא על המערכת הביטחונית, ממשיך להיות טנק המערכה העיקרי של כוחות היבשה. קשיי התקציב החריפים בהם נמצאת מערכת הביטחון בימים אלה ממחישים את הקושי להמשיך את המיזם השאפתני הזה, שהולדתו במלחמה היא.

תיקון ערכי עמוק בקצונה הבכירה

ומה לגבי אויבנו? גם הם הפיקו לקחים מהמלחמה היא, וביקשו לנטרל את היתרון היחסי של צה"ל בשדה הקרב. כך התפתחה תנועת ההתנגדות ותפיסת לחימה הרואה באזרחים את נקודת התורפה, שהעבירה את הלחימה לעורף האזרחי של המדינה באמצעות טרור שכלל הפעלה של מחבלים מתאבדים וירי של אש תלולת מסלול בהיקף רחב. מטרת כל אלה היא למנוע מצה"ל את מימוש יתרונותיו המובהקים בשדה הקרב, בהם הושקעו משאבי התעצמות רבים. כך מצא עצמו צה"ל נערך ובונה את הכוח למלחמה שהייתה, ופחות לאיום המתהווה. התפתחות האיום הזה מחייבת כעת את צה"ל לגבש תפיסה לחימה עדכנית.

אם בתחום תפיסת הלחימה ובניין הכוח היבשתי התכונן צה"ל למלחמה שהייתה, הרי שבתחום המודיעין הניעה המלחמה תהליכים חיוניים כגון הקמה של יכולות איסוף מן המתקדמות בעולם, לצד הקמה של מערך מחקר מאוזן וביקורתי יותר תוך נסיון להסדרת יחסי הגומלין בין הסוכנויות השונות בקהיליית המודיעין. לצד זאת, גם אם באיחור רב, הוקם גוף ביטחון לאומי במשרד ראש הממשלה, שבתהליך איטי אך עקבי מגדיל את האיזון בתהליכי קבלת ההחלטות בהקשרי הביטחון הלאומי. קשה להתעלם גם מהתרומה של המלחמה לשינוי סולם הערכים הקלוקל של הקצונה הבכירה בצה"ל - קצונה שתפסה עצמה אחרי מלחמת ששת הימים כמורמת מעם, מתנשאת ועיוורת למתרחש בתוך הבית ומחוצה לו. החזרה לקרקע המציאות חייבה תיקון ערכי עמוק, כשאזרחי המדינה דעתניים וביקורתיים מאי פעם.

מלחמת יום הכיפורים סימנה גם את תחילתה של תרבות ועדות החקירה. זו חידדה את יחסי הדרג המדיני והדרג הצבאי לאחר שמלא כובד האשמה בוועדת ארגנט הוטל על הרמטכ"ל דדו. בניסיון לתקן את המעוות הרחיבו הוועדות המאוחרות יותר את יריעת האחריות גם לדרג המדיני. אולם נדמה שקיבוע תרבות הוועדות לא הוביל את מפקדי צה"ל להשתפר כי אם להתקפד ולהתגונן. יש לקוות שלקח זה יילמד בשנים הבאות.

תפיסות מבצעיות ותהליכי בניין כוח, בין שיכונו ויענו למלחמה הקודמת לבין שיענו על איומים מתפתחים ורלוונטיים, אינם חזות הכול. אלה יהיו שווים לקליפת השום ללא קיבוע ההבנה היסודית בקרב אזרחי המדינה וחיילי צה"ל באשר לצדקת הדרך ולחוסר הברירה שלנו בבואנו להגן על המדינה. מלחמת יום הכיפורים הוכיחה שתחושה זו וערכי הלחימה הבסיסיים ביותר הם אלה המהווים את הנשק העיקרי בהגנת המדינה.

ד"ר גבי סיבוני הוא ראש תכנית צבא ואסטרטגיה במכון למחקרי ביטחון לאומי